

**Postępowanie przed
sądem pierwszej
instancji w procesie
cywilnym. Podmioty
postępowania. System
Postępowania
Cywilnego. Tom 3A**

Część I. Podmioty zainteresowane wynikiem procesu. Strony procesu

Rozdział 1. Zasada dwustronności procesu cywilnego

Literatura: *W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki*, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 2016; *J. Jodłowski, W. Siedlecki*, Postępowanie cywilne. Część ogólna, Warszawa 1958; *K. Knoppek*, Postępowanie cywilne. Pytania i odpowiedzi, Warszawa 2022; *A. Olaś*, Czy konfuzja procesowa musi prowadzić do umorzenia postępowania cywilnego?, PPC 2015, Nr 2.

1. Proces cywilny, obok postępowania nieprocesowego, stanowi tryb cywilnego postępowania rozpoznawczego. Zasadnicza różnica tych trybów wyraża się w ukształtowaniu ich zakresu podmiotowego. Mianowicie warunkiem bezwzględny dla rozpoznania sprawy w trybie procesu cywilnego jest istnienie dwóch przeciwstawnych stron, których interesy są sprzeczne, które to strony zostały przez ustawodawcę oznaczone jako powód i pozwany. Wynika to z istoty procesu cywilnego, który jest sporem dwóch różnych podmiotów. Część autorów podnosi dwustronność procesu do rangi zasady procesu cywilnego¹, inni widzą w niej jeden z przejawów kontrydiktoryjnej formy procesu cywilnego². Bez względu na znaczenie przypisywane dwustronności jako cesze procesu cywilnego, nie ulega wątpliwości, że przeprowadzenie procesu cywilnego z udziałem jednej strony nie jest możliwe.

2. Dokonując pewnego uogólnienia stwierdzić można, że przez rozpoznanie sprawy należy rozumieć etap od wytoczenia powództwa do prawomocnego zakończenia postępowania oraz ewentualny dalszy etap wywołany nadzwyczajnymi środkami zaskarżenia. Na każdym z tych etapów, co nie wymaga szerszego dowodzenia, muszą istnieć dwie przeciwstawne strony. Każda ze stron procesu może być jedno- albo wielopodmiotowa. W tym ostatnim wypadku mamy do czynienia ze współuczestnictwem. Ponadto w toku procesu, w wyniku różnych zdarzeń o znaczeniu prawnym, może dochodzić do zmian o charakterze personalnym. Brak jednej ze stron postępowania, obojętne, na jakim etapie procesu wystąpi, stanowi przeszkodę do jego wszczęcia lub kontynuowania. Od dwustronności procesu cywilnego brak jest odstępstw.

3. Brak strony może mieć charakter pierwotny lub następczy. Z brakiem pierwotnym mamy do czynienia, gdy wystąpił on już na etapie wytoczenia powództwa. Z uwagi na to, że jednym z wymagań formalnych pozwu jest oznaczenie stron oraz ich miejsca zamieszkania albo siedziby oraz adresów (art. 187 § 1 w zw. z art. 126 § 1 pkt 2 oraz § 2 pkt 1 KPC), niewskazanie w piśmie inicjującym postępowanie przeciwstawnej

¹ *J. Jodłowski, W. Siedlecki*, Postępowanie cywilne. Część ogólna, Warszawa 1958, s. 256; *K. Knoppek*, Postępowanie cywilne. Pytania i odpowiedzi, Warszawa 2022, s. 209; *K. Flaga-Gieruszyńska*, w: *Zieliński, Flaga-Gieruszyńska*, Komentarz KPC 2019, s. 157; *P. Grzegorzczak*, w: *Ereciński*, Komentarz KPC, t. I, 2016, s. 417.

² *W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki*, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 2020, s. 75.

strony implikuje potrzebę jego uzupełnienia w trybie art. 130 albo 130^{1a} KPC. W razie nieuzupełnienia tego braku, pozew podlega zwrotowi.

Za sprzeczne z zasadą dwustronności SN uznał wystąpienie w roli powoda i pozwanej *stationes fisci*, ponieważ w istocie stanowią one jednostki tej samej osoby prawnej, jaką jest Skarb Państwa³. Zatem dochodziłoby do sytuacji, w której po obu stronach procesu występuje ten sam podmiot (Skarb Państwa).

4 4. Oznaczenie jako strony nieżyjącej osoby fizycznej nie stanowi braku strony, lecz jest kwalifikowane przez ustawodawcę jako pierwotny brak zdolności sądowej. Wówczas pozew ulega odrzuceniu *a limine* na podstawie art. 199 § 1 pkt 3 *in principio* KPC⁴. Natomiast wydanie wyroku w procesie z udziałem nieżyjącej osoby fizycznej stanowi przyczynę nieważności postępowania (art. 379 pkt 2 KPC) oraz podstawę wznowienia postępowania (art. 401 pkt 2 KPC).

5 5. Następczy brak strony zachodzi w razie utraty bytu przez jedną ze stron w toku procesu, przy jednoczesnym braku następcy prawnego. Gdy utrata bytu prawnego nastąpi przez śmierć osoby fizycznej, zdarzenie to co do zasady stanowi przesłankę zawieszenia postępowania sądowego na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 *in principio* KPC. Zawieszenie następuje do czasu zgłoszenia się lub wskazania następców prawnych (w szczególności spadkobierców) zmarłego (art. 180 § 1 pkt 1 KPC), jednak nie dłużej niż do upływu pięciu lat od daty postanowienia o zawieszeniu postępowania z tej przyczyny (art. 182 § 1 pkt 5 KPC). Jednakże w sytuacji, gdy przedmiot sprawy wyklucza wejście do postępowania następców prawnych zmarłego, postępowanie podlega umorzeniu (art. 355 KPC), gdyż wydanie orzeczenia w stosunku do osoby nieżyjącej jest niedopuszczalne. Decyzja sądu, czy należy najpierw zawiesić postępowanie (na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 KPC), a następnie umorzyć (na podstawie art. 182 § 1 zd. 2 KPC), czy też od razu postępowanie umorzyć (na podstawie art. 355 § 1 KPC), bez wcześniejszego zawieszania, zależy od okoliczności konkretnej sprawy. Jeżeli w chwili podejmowania decyzji o umorzeniu postępowania jest dla sądu oczywiste i pewne (co wynika z ustaleń faktycznych), że utrata zdolności sądowej przez stronę jest trwała, nieodwracalna (definitywna), wtedy kolejne zawieszanie postępowania po to tylko, aby niezwłocznie je umorzyć, jest zupełnie zbędne⁵.

Gdy w toku procesu dochodzi do utraty bytu prawnego przez osobę prawną albo jednostkę organizacyjną niebędącą osobą prawną, zachodzi następczy brak zdolności sądowej w rozumieniu art. 182 § 1 pkt 3 *in principio* KPC. Wówczas, w razie stwierdzenia braku następcy prawnego, a w każdym razie po upływie roku od daty postanowienia o zawieszeniu postępowania z tej przyczyny (art. 174 § 1 pkt 1 KPC), postępowanie ulega umorzeniu na podstawie art. 182 § 1 pkt 3 *in principio* KPC.

W KPC można wskazać również szereg innych przepisów szczególnych stanowiących podstawę umorzenia postępowania w razie następczego braku strony będącej osobą fizyczną:

1) w razie śmierci jednego z małżonków w toku postępowania o unieważnienie małżeństwa, ustalenie istnienia albo nieistnienia małżeństwa, o rozwód albo separację na żądanie jednego z małżonków – art. 446 KPC;

³ Uchw. SN(7) z 14.10.1994 r., III CZP 16/94, OSNC 1995, Nr 3, poz. 40.

⁴ Zob. też art. 343¹, art. 480² § 5 KPC.

⁵ Post. SN z 13.1.2021 r., II USK 18/21, Legalis.

- 2) w sprawach o zaprzeczenie lub ustalenie pochodzenia dziecka, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa oraz o rozwiązanie przysposobienia w razie śmierci jednej ze stron, a jeżeli w charakterze tej samej strony występuje kilka osób, w razie śmierci wszystkich tych osób – art. 456 § 1 KPC, z tym zastrzeżeniem, że art. 456 § 2 i 3 zd. 2 KPC zawiera wyjątki, w których mimo śmierci strony nie dochodzi do umorzenia postępowania;
- 3) w razie śmierci dziecka, które było powodem w sprawie o ustalenie lub zaprzeczenie macierzyństwa, ustalenie lub zaprzeczenie ojcostwa oraz ustalenie bezskuteczności uznania, a jeżeli zstępni dziecka w ciągu 6 miesięcy od dnia wydania postanowienia o zawieszeniu postępowania nie zgłoszą wniosku o jego podjęcie – art. 456 § 3 zd. 2 KPC.

Z następczym brakiem strony mamy do czynienia również w razie konfuzji, czyli zlania się stron postępowania. Konfuzja występuje, gdy wszystkie prawa i obowiązki w drodze następstwa prawnego przechodzą na tę samą osobę (podmiot), np. w drodze dziedziczenia, czynności prawnej⁶. Skupienie w osobie jednej ze stron roli powoda i pozwanego powoduje umorzenie postępowania w odniesieniu do tej osoby w zakresie dotyczącym roszczenia procesowego (jego części), które utraciło dwustronność (art. 355 KPC)⁷.

6. Na zakończenie rodzi się pytanie o konsekwencje prawne przeprowadzenia procesu z udziałem jednej strony. W tym zakresie dominuje stanowisko, zgodnie z którym mamy wówczas do czynienia z procesem nieistniejącym. **6**

⁶ Według SN konfuzja nie zachodzi, gdy uprawniony z tytułu służebności gruntowej staje się tylko jednym ze współwłaścicieli nieruchomości obciążonej (post. SN z 25.4.2007 r., IV CSK 40/07, Legalis). Szerzej na temat konfuzji zob. *A. Olaś*, Czy konfuzja procesowa musi prowadzić do umorzenia postępowania?, PPC 2015, Nr 2, s. 236 i n.

⁷ Wyr. SN z 14.12.2011 r., III CSK 260/11, Legalis.

Rozdział 2. Pojęcie strony

Literatura: *W. Berutowicz*, Postępowanie cywilne, Warszawa 1974; *W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki*, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 2020; *J. Jodłowski, W. Siedlecki*, Postępowanie cywilne. Część ogólna, Warszawa 1958.

1. Jak już wskazano, z istoty procesu cywilnego wynika, że musi się on toczyć z udziałem dwóch przeciwstawnych stron, których interesy są sprzeczne (powoda i pozwanego). Pojęcie strony nie zostało zdefiniowane w KPC. Jedynie w przepisie art. 64 KPC stwierdzono, że zdolność do występowania w procesie jako strona ma osoba fizyczna i prawna (§ 1) oraz jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną (§ 1¹). W postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy status strony posiada również pracodawca, chociażby nie posiadał osobowości prawnej (art. 460 § 1 KPC).

2. Można przyjąć, że stronami w procesie są podmioty, na rzecz których i przeciwko którym ma nastąpić, drogą orzeczenia sądowego, urzeczywistnienie normy indywidualnej – konkretnej przytoczonej w powództwie¹. Definicja ta odnosi się do koncepcji, według której przedmiotem procesu jest roszczenie procesowe rozumiane jako twierdzenie powoda o istnieniu albo nieistnieniu określonej normy indywidualno-konkretnej, przedstawione sądowi w celu wiążącego ustalenia istnienia albo nieistnienia tej normy². W związku z tym dla występowania w charakterze strony procesowej nie jest konieczne, aby dany podmiot był rzeczywiście objęty działaniem normy indywidualno-konkretnej przytoczonej w powództwie, wystarczy twierdzenie powoda, że tak jest. Weryfikacja tego twierdzenia następuje w wyniku przeprowadzanego procesu. Zatem dla przypisania statusu strony decydujące znaczenie ma tylko to, że dany podmiot występuje z określonym żądaniem we własnym imieniu.

3. W nauce prawa postępowania cywilnego wyróżniono stronę w znaczeniu materialnym oraz stronę w znaczeniu procesowym (formalnym).

4. Stroną w znaczeniu materialnym jest podmiot objęty działaniem normy indywidualno-konkretnej przytoczonej w powództwie. Stroną w znaczeniu formalnym jest zaś podmiot oznaczony jako strona danego procesu, tj. podmiot, który działa w procesie we własnym imieniu jako powód albo pozwany, ale nie jest objęty działaniem normy indywidualno-konkretnej przytoczonej w powództwie. Zazwyczaj podmiot będący stroną w znaczeniu materialnym jest jednocześnie stroną w znaczeniu procesowym, np. podmiot, który twierdzi, że jest objęty działaniem normy indywidualno-konkretnej przy-

¹ Por. *J. Jodłowski, W. Siedlecki*, Postępowanie cywilne. Część ogólna, Warszawa 1958, s. 257; *W. Berutowicz*, Postępowanie cywilne, Warszawa 1974, s. 109.

² *W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki*, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 2020, s. 229.

toczonej w powództwie, wytacza powództwo o ochronę swojego prawa³. W procesie cywilnym można jednak również wymienić liczne wypadki, w których dochodzi do rozdziału między stroną w znaczeniu materialnym oraz stroną w znaczeniu procesowym, tj. gdy inny podmiot jest stroną w znaczeniu procesowym, a inny podmiot w znaczeniu materialnym. Wypadki te mają miejsce w razie podstawienia procesowego oraz wytoczenia powództwa przez prokuratora na rzecz oznaczonego podmiotu albo wytoczenia powództwa na rzecz oznaczonego podmiotu przez inny podmiot działający na takich samych zasadach jak prokurator⁴.

- 5 5. Podstawienie procesowe polega na dochodzeniu we własnym imieniu roszczeń innego podmiotu. Taka możliwość musi wynikać z ustawy (mieć swoje umocowanie w ustawie). Podstawienie procesowe, zwane inaczej zastępstwem pośrednim⁵, polega na działaniu na rzecz zastępowanego, ale we własnym imieniu. Wyróżnia się podstawienie procesowe o charakterze bezwzględny i względny. Przy podstawieniu bezwzględny legitymację procesową posiada tylko podmiot podstawiony, nie posiada jej podmiot objęty działaniem normy indywidualno-konkretnej przytoczonej w powództwie. Przy podstawieniu względny legitymację procesową posiada zarówno podmiot podstawiony, jak i zastępowany⁶.

Do wypadków podstawienia procesowego zalicza się podstawianie:

- 1) syndyka masy upadłości w miejsce upadłego w sprawach dotyczących mienia wchodzącego w skład masy upadłości (art. 144 ust. 1 i 2 i art. 160 PrUpad);
- 2) syndyka masy upadłości w miejsce wierzycieli upadłego w sprawach o uznanie czynności upadłego za dokonaną z pokrzywdzeniem wierzycieli (art. 130–132 PrUpad)⁷;
- 3) zarządcy w postępowaniu sanacyjnym (art. 53 w zw. z art. 311 PrRestr);
- 4) nabywcy przedmiotu sporu w miejsce zbywcy (art. 192 pkt 3 KPC);
- 5) kuratora spadku w sprawach dotyczących spadku (art. 935 § 1 w zw. z art. 667 § 2 KPC);
- 6) wykonawcy testamentu w sprawach dotyczących spadku (art. 988 § 2 KC);
- 7) zarządcy nieruchomości w toku egzekucji z nieruchomości (art. 935 § 1 KPC) oraz w innych wypadkach, w których przepisy o zarządzenie w egzekucji z nieruchomości stosuje się odpowiednio;
- 8) wierzyciela egzekwującego w miejsce dłużnika w egzekucji z wynagrodzenia za pracę, z rachunku bankowego, z innych wierzytelności, z innych praw majątkowych (art. 887, 893, 902, 909 KPC).

³ Np. sprzedawca wytaczający powództwo o zapłatę ceny przeciwko kupującemu, kupujący wytaczający powództwo przeciwko sprzedawcy o roszczenia z rękojmi za wady fizyczne sprzedanej rzeczy, pożyczkobiorca wytaczający powództwo przeciwko pożyczkodawcy o zwrot przedmiotu pożyczki, jeden z małżonków wytaczający powództwo o rozwód, poszkodowany w procesie o naprawienie szkody przeciwko jej sprawcy.

⁴ Np. organizacja pozarządowa (art. 61 KPC), inspektor pracy (art. 63¹ KPC), powiatowy (miejski) rzecznik prawa konsumenta (art. 63³ KPC), RPO, RPD.

⁵ Przy zastępstwie bezpośrednim zastępca działa na rzecz i w imieniu zastępowanego. Przykładem zastępstwa pośredniego jest przedstawicielstwo ustawowe i pełnomocnictwo.

⁶ W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, Postępowanie cywilne, 2020, s. 186.

⁷ Wyr. SA w Katowicach z 11.9.2008 r., V ACa 295/08, Legalis; wyr. SN z 14.2.2019 r., IV CSK 100/18, Legalis; wyr. SN z 5.4.2019 r., I CSK 126/18, Legalis.

6. Stroną procesu można stać się wskutek:

6

- 1) własnej czynności (np. przez wytoczenie powództwa, wstąpienie do procesu wszczętego przez prokuratora, w wyniku wstąpienia do procesu w wyniku zawiadomienia o toczącym się procesie);
- 2) czynności innej strony, która spowodowała wszczęcie procesu (ten sposób dotyczy wyłącznie pozwanego);
- 3) postanowienia sądu o wezwaniu do wzięcia udziału w sprawie.

7. Zasadniczo w przepisach KPC, w których występuje pojęcie strony, jest ono używane na oznaczenie strony w znaczeniu procesowym. W niektórych przepisach pojęcie strony oznacza wyłącznie albo również stronę w znaczeniu materialnym (np. art. 365 KPC).

7

8. Stosownie do treści art. 126 § 1 pkt 2 KPC oznaczenia stron procesu dokonuje powód w pozwie, zakreślając w ten sposób zakres podmiotowy procesu. W jego toku zakres ten może jednak ulegać modyfikacjom w wyniku następstwa prawnego lub zmian podmiotowych powództwa.

8

Rozdział 3. Zdolność sądowa

Spis treści

	Nb
3.1. Istota zdolności sądowej	1
3.1.1. Uwagi wprowadzające	1
3.1.2. Kodeksowa definicja zdolności sądowej	5
3.1.3. Zdolność sądowa a stosunek procesowy	10
3.1.4. Zdolność sądowa a podmiotowość procesowa	14
3.1.5. Zdolność sądowa a status strony (uczestnika) postępowania	21
3.1.5.1. Zdolność stania się stroną	21
3.1.5.2. Brak strony a zdolność sądowa	24
3.1.6. Zdolność sądowa a ważność postępowania	30
3.1.7. Zdolność sądowa a możliwość działania strony	33
3.1.8. Zdolność sądowa a prawo do powództwa (prawo do sądu)	35
3.1.9. Zdolność sądowa jako przymiot podmiotu	45
3.1.9.1. Zdolność sądowa – ogólna kwalifikacja prawna i jej źródła	45
3.1.9.2. Zdolność sądowa a zdolność prawna	52
3.1.9.3. Zdolność sądowa jako transpozycja podmiotowości	65
3.1.10. Zdolność sądowa jako przesłanka procesowa	68
3.1.11. Uwagi końcowe	80
3.2. Funkcje zdolności sądowej	84
3.3. Przepisy procesowe kreujące zdolność sądową	88
3.4. Rodzaje zdolności sądowej	92
3.4.1. Zdolność sądowa ogólna i szczególna	92
3.4.2. Zdolność sądowa czynna i bierna	97
3.4.3. Zastrzeżenia do klasyfikacji	102
3.5. Zdolność sądowa a inne cechy prawne podmiotów w prawie procesowym	107
3.5.1. Zdolność sądowa i zdolność procesowa	107
3.5.2. Zdolność sądowa i legitymacja procesowa	113
3.5.3. Zdolność postulacyjna a zdolność sądowa	123
3.6. Zakres podmiotowy zdolności sądowej	125
3.6.1. Ogólna zdolność sądowa	125
3.6.1.1. Osoby fizyczne	125
3.6.1.2. Osoby prawne	132
3.6.1.3. Organizacje społeczne i pozarządowe	138
3.6.1.4. Zdolność sądowa ułomnych osób prawnych	140
3.6.1.5. Problem zdolności sądowej spółki cywilnej	144
3.6.2. Szczególna zdolność sądowa – wybrane przypadki	145
3.6.2.1. Zdolność sądowa pracodawcy	145
3.6.2.2. Jednostki organizacyjne wchodzące w skład osób prawnych	150
3.6.2.3. Niektóre organy państwowe i samorządowe	157

	3.6.2.4. Zastępcy pośredni	163
3.6.3.	Zdolność sądowa podmiotów zagranicznych w polskim postępowaniu cywilnym	168
3.7.	Skutki braku zdolności sądowej w postępowaniu cywilnym	170
3.7.1.	Pierwotny brak zdolności sądowej w postępowaniu rozpoznawczym	170
	3.7.1.1. Uzupełnienie braku zdolności sądowej	170
	3.7.1.2. Tymczasowe dopuszczenie do czynności (art. 70 § 2 KPC)	182
	3.7.1.3. Zniesienie postępowania	187
	3.7.1.4. Odrzucenie pozwu	193
	3.7.1.5. Odmowa odrzucenia pozwu	200
3.7.2.	Następczy brak zdolności sądowej	203
	3.7.2.1. Zawieszenie postępowania	203
	3.7.2.2. Podjęcie postępowania	215
	3.7.2.3. Umorzenie postępowania	222
3.7.3.	Szczególne regulacje o braku zdolności sądowej w postępowaniu rozpoznawczym	229
	3.7.3.1. Ustanie pełnomocnictwa	229
	3.7.3.2. Brak zdolności sądowej interwenienta ubocznego	232
	3.7.3.3. Uchylenie orzeczenia w postępowaniu zaocznym, nakazowym, upominawczym i elektronicznym postępowaniu upominawczym	234
3.7.4.	Zdolność sądowa a postępowanie apelacyjne i zażalenkowe	237
3.7.5.	Brak zdolności sądowej w postępowaniu kasacyjnym i ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	250
3.7.6.	Brak zdolności sądowej jako podstawa wznowienia postępowania	254
3.7.7.	Konsekwencje braku zdolności sądowej w postępowaniu nieprocesowym	259
3.7.8.	Zdolność sądowa w postępowaniu zabezpieczającym i egzekucyjnym	264
3.7.9.	Zdolność sądowa w postępowaniu przed sądem polubownym	273

Literatura: *M. Allerhand*, Kodeks postępowania cywilnego, Lwów 1932–1933; *tenże*, Nakaz zapłaty przeciwko osobie nieżyjącej, PPC 1937, Nr 6; *tenże*, Nakaz zapłaty przeciwko zmarłemu, PPC 1937, Nr 20; *tenże*, Prawo upadłościowe. Komentarz, Bielsko-Biała 1994; *W. Berutowicz*, Cywilnoprocesowe stosunki prawne, PiP 1971, Nr 3–4; *tenże*, Funkcja procesu cywilnego w oświetleniu nauki o tzw. prawie skargi, w: Księga Pamiątkowa ku czci Kamila Stefki (red. *J. Jodłowski*, *W. Berutowicz*, *J. Fiema*, *W. Siedlecki*, *E. Wengerek*), Warszawa–Wrocław 1967; *tenże*, Funkcje postępowania cywilnego w Polsce Ludowej, w: Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego (red. *J. Jodłowski*), Ossolineum 1974; *tenże*, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 1984; *tenże*, Znaczenie prawne sądowego dochodzenia roszczeń, Warszawa 1966; *G. Bieniek*, Reprezentacja Skarbu Państwa i jednostek samorządu terytorialnego w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2004; *G. Bieniek*, *Z. Marmaj*, Ustawa o własności lokali z komentarzem, Warszawa 2001; *R. Bierzanek*, Prawo spółdzielcze w zarysie, Warszawa 1989; *Ł. Błaszczak*, Orzeczenia nieistniejące (sententia non existens), w: Wokół problematyki orzeczeń (red. *Ł. Błaszczak*), Toruń 2007; *tenże*, Podmiotowość procesowa jednostek organizacyjnych w niebędących osobami prawnymi oraz innych struktur organizacyjnych z perspektywy art. 64 KPC, w: Podmiotowość cywilnoprawna w prawie polskim. Wybrane zagadnienia (red. *E. Gniewek*), Wrocław 2008; *tenże*, Pozycja handlowej spółki osobowej w procesie cywilnym, Toruń 2006; *J. Bodio*, Istnienie podmiotu jako atrybut zdolności sądowej osoby fizycznej, w: Symbolae Andreae Mar-

ciniak dedicate (red. *J. Jagiela, R. Kulski*), Warszawa 2022; *tenże*, Status prawny nasciturusa w postępowaniu cywilnym, w: *Ius est a iustitia appellatio*. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu, Warszawa 2017; *tenże*, Zdolność sądowa jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi. Glosa do wyr. SN z 12.3.2009 r., V CSK 36608, Gl. 2012, Nr 2; *W. Broniewicz*, Glosa do orz. SN z 1.2.1960 r., 4 CR 565/59, PiP 1961, Nr 3; *tenże*, Glosa do post. SN z 15.2.2002 roku, V CKN 1100/00, OSP 2003, Nr 7–8, poz. 95; *tenże*, Glosa do postanowienia z 3.7.1967 roku, I CZ 144/66, OSPiKA 1968, Nr 10, poz. 207; *tenże*, Glosa do uchwały z 1.12.1987 roku, OSP1990, Nr 11–12, poz. 366; *tenże*, Legitymacja procesowa, Łódź 1963; *tenże*, Następstwo procesowe w polskim postępowaniu cywilnym, Warszawa 1971; *tenże*, Normy, przesłanki i zarzuty w procesie cywilnym, SPE 1969, Nr 2; *tenże*, Podmiotowe przekształcenia procesu cywilnego, Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego 1987, Nr 25; *tenże*, Podstawienie procesowe, ZNUŁ 1963, Nr 31; *tenże*, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 1999; *tenże*, Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych, PiP 1988, Nr 8; *tenże*, Pozew i powództwo (analiza pojęć), PiP 1976, Nr 1–2; *tenże*, Problem przesłanek procesowych w procesie cywilnym i postępowaniu arbitrażowym, ZNUŁ 1968, Nr 59; *tenże*, Przyczyny oddalenia powództwa, PiP 1964, Nr 5–6; *tenże*, Stanowisko syndyka upadłości w procesach z jego udziałem, PiP 1993, Nr 2; *tenże*, Uchylenie przez Sąd Najwyższy w trybie kasacji wyroku sądu I instancji w procesie cywilnym, PS 2002, Nr 4; *tenże*, W kwestii stanowiska prawnego kuratora, Pal. 1968, Nr 6; *tenże*, Wszczęcie i przebieg postępowania egzekucyjnego, w: *Współczesne tendencje rozwoju procedury cywilnej w Europie* (red. *E. Warzocha*), Warszawa 1990; *tenże*, Zdolność sądowa i legitymacja procesowa w projekcie kodeksu postępowania cywilnego, PiP 1960, Nr 11; *tenże*, Zdolność sądowa i zdolność arbitrażowa a zdolność prawna, w: *Materiały z I Ogólnopolskiego Integracyjnego Zjazdu Cywilistów, Rzeszów 1974*; *tenże*, Zdolność sądowa w postępowaniu cywilnym, NP 1966, Nr 5; *tenże*, Zniesienie postępowania w procesie cywilnym, Pal. 1971, Nr 4; *W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki*, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 2016; *S. Chrempiński*, Czy dziecko poczęte powinno być uznane za podmiot prawa, NP 1958, Nr 2; *S. Cieślak*, Postępowania przyspieszone w procesie cywilnym, Zarys postępowania nakazowego, upominawczego i uproszczonego, Warszawa 2004; *H. Cioch*, Nadzór nad działalnością fundacji, NP 1987, Nr 7–8; *tenże*, Prawo fundacyjne, Kraków 2005; *J. Ciszewski*, Spółka cywilna, Poznań 2000; *tenże*, Wybrane instytucje prawa cywilnego. Zarys wykładu, Gdańsk 2003; *Z. Czarnik, J. Gajda*, Ochrona prawna dziecka poczętego in vitro i pozostającego poza organizmem matki (uwagi de lege ferenda i de lege lata), NP 1990, Nr 12; *Z. Czeszejko-Sochacki*, Konstytucyjna zasada prawa do sądu, PiP 1992, Nr 9; *tenże*, Prawo do sądu w świetle Konstytucji RP (ogólna charakterystyka), PiP 1997, Nr 11–12; *Z. Czeszejko-Sochacki, Z. Krzemiński*, Adwokat z urzędu w postępowaniu sądowym, Warszawa 1975; *S. Dalka*, Sądownictwo polubowne w PRL, Warszawa 1987; *H. Dolecki*, Postępowanie cywilne. Zarys wykładu, Warszawa 2013, Warszawa 2015; *A. Doliwa*, Status prawny wspólnoty mieszkaniowej, MoP 2003, Nr 1; *tenże*, Zastępstwo pośrednie i powiernictwo, MoP 2000, Nr 7; *M. Dziurda*, O niektórych konsekwencjach przyznania szczególnej zdolności sądowej, PPC 2013, Nr 3; *tenże*, Szczególna zdolność sądowna, Warszawa 2019; *tenże*, Szczególna zdolność sądowa organów państwowych oraz państwowych jednostek organizacyjnych nieposiadających zdolności prawnej, PPC 2010, Nr 1; *T. Ereciński*, Apelacja i kasacja w procesie cywilnym (według ustawy z dnia 1.3.1996 r.), Warszawa 1996; *tenże*, Arbitraż a sądownictwo polubowne, PUG 1994, Nr 2; *tenże*, Postępowanie w sprawach o przeciwdziałanie praktykom monopolistycznym, PiP 1991, Nr 1; *tenże*, Prawo obce w sądowym postępowaniu cywilnym, Warszawa 1981; *T. Ereciński, J. Ciszewski*, Międzynarodowe postępowanie cywilne, Warszawa 2000; *J. Fabian*, Stanowisko prawne cudzoziemca w procesie cywilnym, SC 1961, t. I; *F. Feliga*, Brak zdolności sądowej syndyka nieposiadającego licencji – glosa – V CSK 206/11, MoP 2013, Nr 19; *P. Feliga*, Glosa do wyr. SN z 12.4.2012 r., II CSK 394/11 OSP 2013, Nr 6, poz. 64; *tenże*, Pozycja prawna syndyka w prawie niemieckim, PiP 2009, Nr 9; *tenże*, Skutki prawne wygaśnięcia funkcji syndyka w procesie. Glosa do postanowienia z 14.4.2011 r., II PK 267/10, PiP 2014, Nr 6; *tenże*, Stanowisko prawne syn-

dyka w procesie dotyczącym masy upadłości, Warszawa 2013; *F.K. Fierich*, Wykład z zakresu prawa procesowego cywilnego, Kraków 1914; *R. Flejszar*, Zdolność sądowa przedsiębiorcy, Pr.Sp. 2001, Nr 7–8; *K. Gajda-Roszczyńska*, Sprawy o ochronę indywidualnych interesów konsumentów w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2012; *E. Gapska*, Wady orzeczeń sądowych, Warszawa 2009; *E. Gapska, J. Studzińska*, Postępowanie nieprocesowe, Warszawa 2015; *L. Garlicki*, Prawo do sądu, w: *Prawa człowieka. Model prawny* (red. *W. Sokolewicz*), Warszawa 1991; *H.F. Gaul*, Ochrona prawna w egzekucji w świetle podstawy konstytucyjnych i dogmatycznych, PPEgz. 2003, Nr 1; *Z. Gawlik*, Glosa do post. SN z 21.11.2000 r., Rej. 2004, Nr 12; *I. Gil*, Sytuacja prawna syndyka masy upadłości, Warszawa 2007; *taż*, w: *Postępowanie cywilne*, (red. *E. Marszałkowska-Krzyś*), Warszawa 2013; *E. Gniewek*, O skutkach przyznania zdolności sądowej spółkom cywilnym w postępowaniu przed sądami gospodarczymi, PS 1995, Nr 11–12; *tenże*, Utrata zdolności sądowej przez osobę prawną w trakcie procesu, Rej. 1998, Nr 5; *S. Gołąb, Z. Wusatowski*, Kodeks postępowania cywilnego, Kraków 1933; *A. Góra-Błaszczkowska*, Postanowienia sądu I instancji w procesie cywilnym, Warszawa 2002; *taż*, Zasada równości stron w procesie cywilnym, Warszawa 2008; *W. Grajdura*, Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego a prawo do sądu, w: *Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego w Polsce* (red. *A. Marciniak*), Sopot 2015; *P. Grzegorzczak*, Zagraniczne spółki handlowe w europejskim prawie procesowym cywilnym, w: *Europejskie prawo spółek*, t. IV, Spółki zagraniczne w Polsce (red. *M. Cejmer, J. Napierala, T. Sójka*), Warszawa 2008; *T. Grzegorzczak, J. Tylman*, Polskie postępowanie karne, Warszawa 2001; *S. Grzybowski*, Glosa do orz. SN z 16.8.1958 roku, 3 CR 1095/57, OSPiKA 1962, Nr 2, poz. 34; *tenże*, Kilka uwag o rzekomych podmiotach stosunków cywilnoprawnych, SC 1976, Nr 27; *tenże*, Prawo cywilne. Zarys części ogólnej Warszawa 1985; *S. Gurgul*, Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz, Warszawa 2004; *J. Gwiazdomorski*, Prawo spadkowe, Warszawa 1967; *Z. Hajn*, Definicje pracodawcy, PiP 1994, Nr 12; *tenże*, Pracodawca i zakład pracy (uwagi na tle nowelizacji KP), PS 1995, Nr 6; *S. Hanausek*, Orzeczenie sądu rewizyjnego w procesie cywilnym, Warszawa 1966; *A. Harla*, Zdolność sądowa w świetle obowiązujących przepisów prawnych, S.Pr. 1986, Nr 3–4; *E. Hofmańska*, Konsekwencje procesowe śmierci pracownika w toku postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy, PS 2003, Nr 6; *M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska*, Prawa człowieka i systemy ich ochrony. Zarys wykładu, Warszawa 2010; *J. Jagiela*, Brak zdolności sądowej i procesowej – jako podstawy wznowienia postępowania cywilnego, PS 2002, Nr 2; *A. Jakubecki*, Postępowanie zabezpieczające w sprawach z zakresu prawa własności intelektualnej, Kraków 2000; *tenże*, Restitutio in integrum w sądowym postępowaniu cywilnym (art. 338 § 1, 415 i 422 § 1 KPC), Lublin 1993; *tenże*, Zdolność sądowa osobowych spółek handlowych a status ich wspólników w procesie cywilnym i egzekucji, w: *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtyśińskiemu* (red. *M. Kępiński*), Poznań 2005; *tenże*, Zdolność sądowa według Kodeksu postępowania cywilnego i przepisów odrębnych (de lege lata i de lege ferenda), w: *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego* (red. *K. Markiewicz, A. Torbus*), Warszawa 2014; *J. Jankowski*, Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego, Łódź 1992; *G. Jędrejek*, Legitymacja procesowa, Warszawa 2019; *M. Jędrzejewska*, Interwencja uboczna samoistna, PiP 1971, Nr 10; *taż*, Niektóre problemy wynikające z regulacji zdolności sądowej w kodeksie postępowania cywilnego, PS 1992, Nr 10; *taż*, Podmiotowe przekształcenia procesu cywilnego a interwencja uboczna, NP 1972, Nr 2; *taż*, Problemy wynikające z regulacji zdolności sądowej w kodeksie postępowania cywilnego, PS 1992, Nr 10; *taż*, Skarb Państwa w procesie cywilnym, SI 1994, Nr 21; *M. Jędrzejewska, J. Lapierre*, Sprawozdanie z dyskusji w Komitecie Nauk Prawnych PAN, PiP 1960, Nr 10; *J. Jodłowski, Z. Resich*, Postępowanie cywilne, Warszawa 1979; *J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Miśiuk-Jodłowska*, Postępowanie cywilne, Warszawa 1996; *J. Jodłowski, W. Siedlecki*, Postępowanie cywilne. Część ogólna, Warszawa 1958; *P. Kaczmarek*, Wokół rozumienia zdolności sądowej w procedurze cywilnej, PPIA 2003, Nr 57; *tenże*, Z rozważań nad istotą sporu o rozumienie zdolności sądowej w nauce prawa procesowego cywilnego, PPIA 2004, Nr 63; *tenże*, Zdolność sądo-

wa jako problem teorii prawa, Kraków 2006; *tenże*, Zdolność sądowa partii politycznych, PPIA 2004, Nr 58; *S. Kania*, Status prawny powiatowego rzecznika konsumentów, Sam. Teryt. 2001, Nr 5; *J. Karaim*, Zawieszenie postępowania cywilnego w postępowaniu procesowym, Kraków 1998; *A. Klein*, Ewolucja instytucji osobowości prawnej w: Tendencje rozwoju prawa cywilnego (red. *E. Łętowska*), Ossolineum 1983; *tenże*, Zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych i inne zdolności a klasyfikacja zdarzeń prawnych, SC 1969, Nr XIII–XIV; *J.A. Klich*, Zawieszenie postępowania egzekucyjnego, Sopot 2020; *J. Klimkowicz*, Interwencja uboczna według kodeksu postępowania cywilnego, Warszawa 1972; *tenże*, Wnioskodawca w postępowaniu nieprocesowym, PiP 1977, Nr 1; *M. Kocon*, Oznaczenie strony w procesie pod firmą, NP 1961, Nr 2; Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem (red. *J. Jodłowski, K. Piasecki*), Warszawa 1989; Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem, t. 1 (red. *J. Jodłowski*), Warszawa 1989; Kodeks pracy. Komentarz (red. *K. Baran*), Warszawa 2016; *M. Koenner*, Syndyk masy upadłości, Sopot 1999; *K. Korzan*, Arbitraż i postępowanie arbitrażowe, Warszawa 1980; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 8.7.1969 r., III CRN 220/69, NP 1971, Nr 7–8; *tenże*, Kurator w postępowaniu cywilnym, Warszawa 1966; *tenże*, Podmioty postępowania nieprocesowego, cz. I, Rej. 2005, Nr 3; *tenże*, Postępowanie nieprocesowe, Warszawa 1997, Warszawa 2004; *tenże*, Postępowanie nieprocesowe. Część ogólna, Katowice 1983; *tenże*, Praworzadność a zagadnienie jedności postępowania cywilnego z punktu widzenia stosunku do prawa materialnego, w: Studia z procesu cywilnego (red. *K. Korzan*), Katowice 1986; *tenże*, Roszczenie procesowe jako przedmiot postępowania cywilnego w kontekście prawa do sądu i prawa do powództwa, w: Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza (red. *A. Marciniak*), Łódź 1998; *tenże*, Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych, Warszawa 1986; *tenże*, Stanowisko prawne kuratora spadku, Pal. 1967, Nr 12; *tenże*, Stanowisko prawne kuratora spadku, Pal. 1968, Nr 3; *tenże*, Stanowisko prawne syndyka upadłości i jego kwalifikacje, PPH 1993, Nr 5; *tenże*, Znaczenie jedności postępowania cywilnego dla gwarancji praworzadności, PiP 1981, Nr 6; *J. Kot*, Umorzenie postępowania a koszty procesowe, NP 1979, Nr 5; *tenże* Zawieszenie sądowego postępowania cywilnego według Kodeksu postępowania cywilnego, Pal. 1980, Nr 4–5; *M. Kotowicz*, Śmierć pozwanego przed doręczeniem pozwu, PS 2019, Nr 9; *M. Kowalska*, Historyczny punkt widzenia na rozwój poglądów w sprawie zdolności sądowej spółek cywilnych, w: Wokół problematyki cywilnoprosesowej. Studium teoretycznoprawne (red. *A. Nowak*), Katowice 2001; *J. Krajewski*, Głosa do post. SN z 13.11.1974 roku, II CZ 195/74, OSP 1976, Nr 5, poz. 94; *M.A. Krapiec*, Człowiek i prawo naturalne, Lublin 1993; *tenże*, Prawo naturalne a etyka (moralność), w: Filozofia prawa a tworzenie i stosowanie prawa (red. *B. Czech*), Katowice 1992; *Z. Krzemiński*, Pełnomocnik w sądowym postępowaniu cywilnym, Warszawa 1971; *tenże*, Zdolność sądowa i procesowa jednostek nie posiadających osobowości prawnej, Pal. 1958, Nr 7–8; *A. Kubiak*, Konstytucyjna zasada prawa do sądu w świetle orzecznictwa TK, Łódź 2006; *W. Lang*, W sprawie prawnego statusu nasciturusa, PiP 1983, Nr 6; *J. Lapierre*, Ugoda sądowa w polskim procesie cywilnym, PS 1996, Nr 2; *A. Laskowska*, Zawieszenie sądowego postępowania rozpoznawczego w sprawach cywilnych, Warszawa 2009; *J.J. Litauer*, Komentarz do procedury cywilnej, Warszawa 1933; *R. Longchamps de Bériar*, Studya nad istotą osoby prawniczej, Lwów 1911; *A. Łazarska*, Rzetelny proces cywilny, Warszawa 2012; *A. Machnikowska*, Zdolność sądowa i zdolność procesowa pracodawcy w postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy a postępowanie egzekucyjne, w: Symbolae Andreae Marciniak dedicate (red. *J. Jagiela, R. Kulski*), Warszawa 2022; *taż*, w: System Prawa Pracy, t. VI, Procesowe prawo pracy (red. *K. Baran*), Warszawa 2016; *A. Marciniak*, Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, Warszawa 2019; *E. Marszałkowska-Krześ, M. Jagodziński*, Występowanie organów spółek kapitałowych na podstawie przepisów przyznających szczególną zdolność sądową w sprawach o zaskarżenie uchwał zgromadzeń tych spółek – rozważania de lege lata oraz de lege ferenda, w: Kodeks spółek handlowych po 15 latach obowiązywania (red. *J. Frąckowiak*), Warszawa 2018; *E. Marszałkowska-Krześ, H. Mądrzak*, Postępowanie cywilne, Warszawa 2003; *W. Masewicz*, Prokurator w postępowaniu cywilnym, Warszawa 1975; *J. Mazurek*, Zakres ochrony cywil-

[Przejdź do księgarni →](#)